

Відомості

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з

курсом судової медицини

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Едуард БУРЯЧКІВСЬКИЙ

01 вересня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ

СУДОВА МЕДИЦИНА В СТОМАТОЛОГІЇ. МЕДИЧНЕ ПРАВО

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 221 «Стоматологія»

Освітньо-професійна програма: Стоматологія

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Стоматологія» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 221 «Стоматологія» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 10 від 27 червня 2024 року) та освітньо-професійної програми «Стоматологія» підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності І 1 «Стоматологія» галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 8 від 24 квітня 2025 року).

Розробники:

Проф. Кривда Г.Ф., доц. Яворський Б.І., ас. Ларсон Л.М.

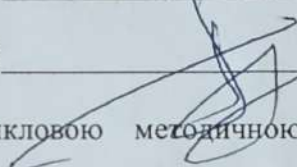
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри гістології, цитології, ембріології та патологічної морфології з курсом судової медицини
Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Варвара СИТНІКОВА

Погоджено із гарантом ОПП

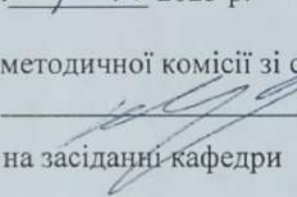

Анатолій ГУЛЮК

Схвалено предметною цикловою методичною комісією зі стоматологічних дисциплін ОНМедУ

Протокол № 1 від «14» Вересня 2025 р.

Голова предметної циклової методичної комісії зі стоматологічних дисциплін

Володимир КРИКЛЯС

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від “ ____ ” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____

(підпис)

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

1.Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>Денна форма навчання</i> <i>Обов'язкова дисципліна</i>	
Загальна кількість: Кредитів – 3 Годин –90 Змістових розділів – 2	Галузь знань 22«Охорона здоров'я» Спеціальність 221 «Стоматологія» Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Рік підготовки</i>	<i>3</i>
		<i>Семестр</i>	<i>6</i>
		<i>Лекції</i>	<i>10 годин</i>
		<i>Практичні</i>	<i>50 годин</i>
		<i>Самостійна робота</i>	<i>30 годин</i>
		<i>Лабораторні</i>	<i>0 годин</i>
		<i>у т.ч. індивідуальні завдання:</i>	
		<i>Форма підсумкового контролю</i>	<i>Залік</i>

2.МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета: Опанування здобувачем вищої освіти знань та формування елементів професійних компетентностей в галузі «Судова медицина в стоматології. Медичне право», удосконалення навичок та компетентностей, набутих при вивченні попередніх дисциплін.

Завдання:

- Формування знань про сучасні можливості судово-медичної експертизи та структуру судово-медичної служби, а також про функції бюро і його підрозділів; про організаційно-процесуальні засади проведення судово-медичної експертизи; про правові засади лікарської діяльності відповідно до чинного законодавства;
- Удосконалення здобутих раніше знань, вмінь та навичок, отриманих при вивченні інших медико-біологічних та клінічних дисциплін;
- Опанування вмінь та навичок діагностувати факт настання біологічної смерті людини; проводити опис тілесних ушкоджень; визначати вид тілесного ушкодження та механізм його виникнення; використовувати критерії для визначення ступеня тяжкості травми; вилучення речових доказів біологічного походження;
- Засвоєння загальних та спеціальних компетентностей, програмних результатів навчання за вимогами Національної рамки кваліфікацій (НРК)

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

- Інтегральних (ІК):

Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі і проблеми в галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія», у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог.

Загальних (ЗК)

ЗК9. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК11.Здатність працювати в команді.

Спеціальних (СК)

- СК1. Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні данні.
- СК2. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.
- СК8. Спроможність виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції.
- СК13. Спроможність оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я населення (індивідуальне, сімейне, популяційне).
- СК14. Спроможність ведення нормативної медичної документації.
- СК15. Опрацювання державної, соціальної та медичної інформації.
- СК17. Спроможність до правового забезпечення власної професійної діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН 1. Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за переліком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати вірогідний нозологічний або синдромний попередній клінічний діагноз стоматологічного захворювання (за переліком 2)
- ПРН 2. Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за переліком 5).
- ПРН 3. Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, рентгенологічні, функціональні та/або інструментальні) за переліком 5, пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини і щелепно-лицевої області для проведення диференційної діагностики захворювань (за списком 2).
- ПРН 4. Визначати остаточний клінічний діагноз дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та логічного аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи (за переліком 2.1).
- ПРН 5. Встановлювати діагноз невідкладних станів за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, у лікувальній установі), в умовах надзвичайної ситуації, воєнного стану, нестачі інформації та обмеженого часу (за списком 4)
- ПРН 14. Аналізувати та оцінювати державну, соціальну та медичну інформацію з використанням стандартних підходів та комп'ютерних інформаційних технологій.
- ПРН 16. Формувати цілі та визначати структуру особистої діяльності на підставі результату аналізу певних суспільних та особистих потреб
- ПРН 18. Усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень.
- ПРН 19. Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.

Очікувані результати навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

Знати:

- Положення діючого законодавства про судово-медичну експертизу, обов'язки, права та відповідальність медичних працівників за професійно-посадові правопорушення, а також основні закони, які регулюють діяльність медичних працівників.
- Сучасні можливості судово-медичної експертизи, структури служби та функцій її підрозділів;
- Функції судового експерта згідно процесуального законодавства (виконання функцій судового експерта у встановлених законом випадках);

- Ознаки біологічної смерті, опису трупа на місці його виявлення, розуміння трупних явищ, опис тілесних ушкоджень та визначення їх виду, знаходження та опис речових доказів біологічного походження.

Вміти:

- Описати ушкодження та діагностувати за характерними їх властивостями дію тупих, гострих предметів, транспортних засобів і вогнестрільної зброї, набути навиків встановлення механізму, давності та прижиттєвості травми;
 - визначити ступінь тяжкості тілесних ушкоджень при обстеженні потерпілих, обвинувачуваних та інших осіб, правильно оформити це документом;
 - здійснити первісний огляд та описати труп і речові докази (різні сліди) на місці пригоди;
 - встановити факт та час (давність) настання смерті;
 - скласти секційний (морфологічний) діагноз і встановити причину смерті;
 - провести судово-медичне дослідження за матеріалами слідчих чи судових справ і оформити його документом.
- вміти проводити аналіз нормативно-правових актів, які стосуються медичної діяльності та діють у сфері охорони здоров'я громадян.

Оволодіти навичками:

- Судово-медичного огляду потерпілого;
- Огляду трупа на місці події;
- Встановлення причини смерті під час судово-медичної експертизи трупа у випадках насильницької та ненасильницької смерті;
- Ведення нормативної медичної документації.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Предмет і завдання судової медицини. Історія її розвитку, процесуальні та організаційні засади судово-медичної експертизи.

Судова медицина, визначення поняття, її зміст та завдання. Значення судової медицини в системі вищої медичної освіти. Судово-медична експертиза, її роль в роботі правоохоронних органів та охорони здоров'я. Становлення судової медицини та судово-медичної експертизи. Етапи розвитку судової медицини, особливості сучасного етапу. Внесок визначних вітчизняних судових медиків – С.А.Громова, П.А. Мінакова, М.С. Бокаріуса, М.В. Попова, М.І. Райського, М.І. Авдєєва, В.М. Смольянінова, Ю.С. Сапожникова, І.А. Концевич, А.Ф. Рубіжанського, А.М. Фадєєва, Кононенко В.І, Зорина Б.М. в розвиток теорії та практики судової медицини. Наукові досягнення кафедр /курсів / судової медицини. Судово-медична експертиза як один з різновидів судових експертиз та доказів у судовому процесі. Нормативно-правові акти, що регламентують проведення судовомедичних експертиз – Закон “Про судову експертизу”, “Основи законодавства України про охорону здоров'я”, кодекси, доповнення та зміни до закону “Про підприємництво”, наказ №6 “Про організацію судово-медичної експертизи в Україні”/1995/. Поняття про судово-медичну експертизу, обов'язкове її призначення. Види експертиз, одноосібне, комісійне та комплексне її проведення. Структура судово-медичної служби в Україні. Поняття про інстанційність державної судово-медичної служби. Бюро судово-медичної експертизи як організаційна ланка державної судово-медичної служби, його структура та функції підрозділів. Поняття про судового експерта, судово-медичного експерта, спеціаліста у галузі судово-медичної експертизи, їх обов'язки, права та відповідальність. Гарантії незалежності судового експерта. Роль судово-медичного експерта в досудовому слідстві, дізнанні та його участь у судовому засіданні. Об'єкти судово-медичної експертизи – трупи, потерпілі, звинувачувані та інші особи, речові докази, медична

документація. Регламентація проведення судово-медичних експертиз та судово-медичних досліджень, документація, її структура порядок складання.

Тема 2. Судово-медична танатологія. Огляд трупа на місці події. Судово-медичний розтин трупа, його демонстрація.

Поняття про танатологію. Судово-медична класифікація смерті. Смерть насильницька та ненасильницька. Вмирання та його етапи. Термінальний стан і його судово-медичне значення. Констатація факту смерті, уявна смерть. Діагностика клінічної і біологічної смерті, ймовірні та вірогідні /абсолютні/ ознаки смерті. Зміни, які настають в органах і тканинах після смерті. Переживання тканин та судово-медичне значення суправітальних реакцій.

Ранні трупні ознаки: охолодження тіла, трупне висихання, трупні плями: стадії і термін їх розвитку, методи дослідження. Трупне залякання, механізм розвитку і засоби виявлення. Пізні трупні ознаки. Процес гниття трупа, його сутність; вплив різноманітних факторів на розвиток процесів гниття. Ентомофауна трупа. Особливості гниття окремих органів і тканин. Природна консервація трупів: муміфікація, жировіск, торф'яне дублення, промерзання. Засоби штучної консервації трупів. Пошкодження і знищення трупів комахами, тваринами. Судово-медичне встановлення давності настання смерті.

Огляд трупа на місці його знайдення. Правова регламентація огляду місця події. Організація огляду, його учасники. Стадії огляду – статична та динамічна. Методи огляду місця події. Завдання та функції спеціаліста в галузі судово-медичної експертизи під час огляду трупа на місці його виявлення. Порядок та методика огляду трупа. Виявлення, опис, вилучення та пакування речових доказів біологічного походження для подальшого їх дослідження. Документація, яку складають під час огляду місця події.

Судово-медична експертиза трупа (демонстрація).

Категорії трупів, які підлягають судово-медичній експертизі. Особливості, правила і техніка судово-медичного розтину трупів. Питання, які вирішують під час судово-медичної експертизи трупів. Судово-медичне дослідження тканин обличчя та його скелету. Посмертні зміни зубів. Оформлення судово-медичної документації з складанням зубної формули. Особливості експертизи трупів невідомих осіб /антропометрія, словесний портрет, особливі ознаки, дактилоскопія, зубна формула тощо/, розчленованих та скелетованих трупів. Особливості розтину при захворюванні на особливо небезпечні інфекції та ВІЛ.

Використання лабораторних досліджень – гістологічного, гістохімічного, токсикологічного, біохімічного, медико-криміналістичного, цитологічного та імунологічного.

Поняття про причину смерті. Встановлення причини та генезу смерті. Документація, яку складають при судово-медичній експертизі трупів. Лікарське свідоцтво про смерть.

Тема 3. Судово-медична експертиза трупа у випадку наглої смерті.

Судово-медична експертиза трупів новонароджених.

Поняття про наглу смерть та її фактори ризику. Причина та генез наглої смерті у різних вікових групах. Діагностика наглої смерті при захворюваннях серцево-судинної системи, органів дихання, травлення, центральної та сечостатевої систем; при вагітності, під час пологів, від інфекційних захворювань. Раптова смерть в дитячому віці: основні причини, діагностика, синдром раптової дитячої смерті. Судово-медична експертиза трупів новонароджених.

Тема 4. Судово-медична експертиза потерпілих, звинувачуваних та інших осіб. Судово-медична експертиза спірних статевих станів та статевих злочинів.

Приводи до судово-медичної експертизи потерпілих, звинувачуваних та інших осіб, її організація, особливості проведення і документація. Судово-медична експертиза з приводу наявності на потерпілому тілесних ушкоджень. Визначення видів пошкоджень, давності нанесення та ступеня їх тяжкості. Юридична класифікація тілесних ушкоджень за ступенем їх тяжкості відповідно до КК України. Тяжкі тілесні ушкодження. Ушкодження середньої тяжкості. Легкі тілесні ушкодження. Критерії тяжкості тілесних ушкоджень відповідно до діючих “Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень”. Побой, мордування. Особливості проведення експертизи визначення наявності та ступеня втрати працездатності. Експертиза стану здоров'я: симуляція, агравація, дисимуляція, штучні хвороби, самоушкодження

/ калічення членів/. Значення медичних документів, слідчих матеріалів при встановленні умов, за яких було заподіяно травму. Експертиза визначення віку, приводи та критерії визначення віку, методи дослідження. Особливості проведення експертизи у випадках спірних статевих станів. Визначення статі, статевої зрілості, статевої репродуктивної здатності, минулих пологів. Судово-медична експертиза статевих злочинів, за які передбачена кримінальна відповідальність.

Тема 5. Загальні питання судово-стоматологічної травматології. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від механічних чинників. Ушкодження від дії тупих предметів. Транспортна травма. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від механічних чинників. Ушкодження від дії гострих предметів. Вогнепальна травма: судово-медична експертиза та діагностика. Судово-медична експертиза механічної асфіксії.

Визначення поняття "травма". Класифікація ушкоджень залежно від діючого фактору, характеру та ступеня тяжкості. Особливості опису тілесних ушкоджень.

Ушкодження тупими предметами, їх класифікація. Поняття про тупий предмет. Механізм дії тупих предметів та характер ушкоджень, які виникають від їх дії. Загальні відомості про ушкодження тканин обличчя.

Ушкодження тупими предметами м'яких тканин обличчя: садна, синці, забиті рани, переломи кісток. Ушкодження слизової оболонки порожнини рота: садна слизової оболонки, крововиливи у слизову оболонку, забиті рани слизової оболонки. Ушкодження кісток черепа та обличчя: переломи верхньої та нижньої щелепи, переломи кісток носа та виличної кістки, переломи орбіти. Ушкодження зубів: вивих зуба, перелом зуба, травматична екстракція зуба, ушкодження зубів під час їх оперативного видалення. Ушкодження зубами людини і тварини: вкушені рани.

Ушкодження гострими предметами

Поняття «гострий предмет». Види гострих предметів, механізм заподіяння ушкодження. Морфологічні особливості різаних, колотих, колото-різаних, рубаних ран. Питання, які виникають при судово-медичній експертизі цих ушкоджень. Можливості встановлення механізму дії та ідентифікації гострих предметів. Особливості ушкоджень, заподіяних власною та сторонньою рукою. Ушкодження м'яких тканин обличчя гострими предметами.

Причини смерті від механічної травми, зумовленої дією тупих та гострих предметів, їх судово-медичне визначення.

Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень

Поняття про вогнепальні ушкодження. Вогнепальна зброя, її види. Патрон та його складові частини. Механізм пострілу. Пояси дії куль залежно від їх кінетичної енергії; гідродинамічна дія кулі. Будова бойового патрона, механізм дії снаряду на одяг, тканини і органи залежно від відстані пострілу. Додаткові фактори пострілу. Ознаки пострілу впритул. Постріл на близькій відстані, його ознаки. Постріл на неблизькій відстані. Визначення вхідного та вихідного кульових отворів при пострілах на різних відстанях на одязі та шкірі. Ушкодження з мисливської зброї. Особливості вогнепального ранового каналу у різних тканинах тіла.

Спеціальні методи досліджень, які застосовують при експертизі вогнепальної травми. Особливості огляду місця події і значення слідчого експерименту для вирішення питань, поставлених слідчими органами при розслідуванні справ, пов'язаних з експертизою вогнепальних ушкоджень.

Судово-медична експертиза механічної асфіксії.

Поняття про гіпоксію, асфіксію та механічну асфіксію. Клінічна картина вмирання при асфіксії, стадії перебігу. Післяасфіксійний стан. Патоморфологічні зміни після смерті від механічної асфіксії (так звані загальноасфіктичні ознаки). Класифікація механічної асфіксії. Рід насильницької смерті при різних видах асфіксії.

Аспіраційна асфіксія. Видові ознаки, діагностика життєвості. Рід насильницької смерті. Дислокаційна, клапанна та стенотична асфіксії, видові ознаки та діагностика. Механічна асфіксія від закриття отворів рота та носа, видові ознаки, рід смерті.

Тема 6. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії інших фізичних факторів зовнішнього середовища.

Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії крайніх температур; атмосферної

та технічної електрики; променевої енергії; різко зміненого барометричного тиску.

Місцева та загальна дія високої температури. Опіки, які спричинені полум'ям, розпеченим предметом, гарячою рідиною та паром, їх морфологічна характеристика. Визначення дії ушкоджувального фактора, площі та ступеня опіків. Опіки слизової оболонки порожнини рота. Вплив високої температури на кістки та зуби. Особливості експертизи обвуглених трупів, визначення зажиттєвості потрапляння тіла в полум'я. Причини смерті від дії високої температури. Загальна та місцева дія низької температури. Періоди та ступені відмороження. Смерть від переохолодження організму. Генез смерті. Особливості експертизи. Механізм дії технічного електричного струму на організм людини. Ураження атмосферною електрикою. Причина смерті при електротравмі. Променева хвороба. Особливості дії лазера на біологічні тканини. Баротравма, декомпресійна хвороба.

Тема 7. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії хімічних речовин та біологічних чинників.

Поняття про отрути та отруєння. Умови дії отрут. Класифікація отрут. Розподіл отрут в організмі. Розлад здоров'я від дії бактерій, вірусів, грибків, пріонів. Вимоги до судово-медичного дослідження трупа у разі підозри на отруєння. Судово-медична експертиза ушкоджень тканин обличчя та зубів хімічними чинниками.

Тема 8. Судово-медична експертиза речових доказів біологічного походження та медико-криміналістичні методи досліджень. Судово-медична ідентифікація особи за стоматологічним статусом та за слідами зубів.

Поняття про речові докази, їх значення в розкритті злочину проти життя та здоров'я особи. Судово-медична експертиза крові. Визначення видової, групової і статевої належності крові. Методи досліджень. Ідентифікація особи. Впізнання невідомої особи за словесним портретом. Встановлення расової приналежності за будовою зубів. Визначення статевої приналежності за зубно-щелепним апаратом. Визначення віку за зубами. Ідентифікація невідомої особи за рентгенограмами. Ідентифікація особи за рельєфом піднебіння та слідами губ. Ідентифікація особи за протезом. Визначення професії за змінами зубів. Судово-медичне встановлення професійних ознак лікаря та техніка, які виготовили зубний протез. Ідентифікаційні ознаки зубів: аномалії форми, розмірів, положення, чергування та структури зубів. Аномалії зубних рядів. Аномалії прикусу.

Набуті ідентифікаційні ознаки зубів. Ідентифікація особи за слідами, які залишені зубами: механізм утворення слідів зубів, морфологічні особливості, фіксація особливостей слідів дії зубів, вилучення сліду від дії зубів з тіла трупа, трасологічне дослідження слідів зубів, моделювання ознак та порівняльне дослідження.

Особливості ідентифікації особи за слідами зубів, які залишені на предметах.

Змістовий модуль 2.

Тема 9. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин

Права людини у сфері охорони здоров'я. Поняття пацієнта та його правовий статус. Права пацієнтів та обов'язки пацієнтів. Інформована згода на медичне втручання. Лікарська таємниця. Медичні працівники як суб'єкти правовідносин охорони здоров'я, їх права та обов'язки. Захист прав суб'єктів медичних правовідносин. Правове регулювання трудової діяльності медичних працівників. Правове забезпечення охорони дитинства в Україні. Правове регулювання діяльності з планування сім'ї та репродукції людини в Україні. Правове регулювання трансплантації і донорства в Україні. Правовий порядок застосування лікарських засобів. Правила оптової та роздрібної реалізації лікарських засобів. Правове регулювання діяльності з наркотичними засобами та психотропними речовинами і прекурсорами. Правове регулювання проведення медико-біологічних експериментів в Україні. Правове регулювання надання психіатричної допомоги. Юридичні аспекти профілактики та лікування інфекційних хвороб, ВІЛ/СНІДу, туберкульозу.

Тема 10. Правове регулювання медичних експертиз.

Особливості експертизи тимчасової непрацездатності; медико-соціальна експертиза; військово-лікарська експертиза; судово-медична і судово-психіатрична експертиза.

Юридична оцінка несприятливих результатів лікування хворих. Лікарські помилки. Нещасні випадки. Проведення експертизи дефектів надання медичної допомоги. Ятрогенна патологія: визначення, актуальність і основні причини виникнення ятрогеній; класифікація ятрогеній, місце ятрогенної патології в структурі несприятливих результатів медичних втручань. Загальні питання юридичної відповідальності медичних працівників. Цивільно-правова відповідальність лікувально-профілактичних закладів. Адміністративна і дисциплінарна відповідальність медичних працівників. Кримінальна відповідальність медичних працівників за вчинення професійних злочинів.

Тема 11. Правопорушення в охороні здоров'я і юридична відповідальність та судово-медична експертиза у таких справах.

Посадові злочини у сфері охорони здоров'я. Поняття посадового злочину і посадової особи у сфері охорони здоров'я. Зловживання посадою. Хабарництво. Отримання незаконної винагороди. Службова фальсифікація. Халатність.

Судово-медичні експертні установи. Права та обов'язки судово-медичного експерта. Призначення, організація і проведення комісійної судово-медичної експертизи у разі професійних і посадових правопорушень медичного персоналу. Використання матеріалів експертиз для профілактики правопорушень серед медичних працівників і покращання якості лікувально-профілактичної допомоги населенню.

4. Структура навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин			
	Всього	У тому числі		
		Лекції	Практичні заняття	СРЗ
Змістовий модуль 1. Предмет і завдання судової медицини. Історія її розвитку Організація судово-медичної експертизи та загальні питання судової медицини.				
Тема 1. Предмет і завдання судової медицини. Історія її розвитку, процесуальні та організаційні основи судово-медичної експертизи.	5	2	2	1
Тема 2. Судово-медична танатологія. Огляд трупа на місці події. Судово-медична експертиза трупа у випадку наглої смерті.Судово-медична експертиза трупів новонароджених. Судово-медичний розтин трупа, його демонстрація.	8	2	4	2
Тема 3. Судово-медичний розтин трупа, його демонстрація. Посмертні зміни зубів. Оформлення судово-медичної документації з складанням зубної формули.	5	0	4	1
Тема 4. Судово-медична експертиза потерпілих, звинувачуваних та інших осіб. Судово-медична експертиза спірних статевих станів та статевих злочинів.	8	0	4	4

Тема 5. Загальні питання судово-стоматологічної травматології. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від механічних чинників. Ушкодження від дії тупих предметів. Транспортна травма. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від механічних чинників. Ушкодження від дії гострих предметів. Вогнепальна травма: судово-медична експертиза та діагностика. Судово-медична експертиза механічної асфіксії.	22	4	14	4
Тема 6. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії крайніх температур; атмосферної та технічної електрики; променевої енергії; різко зміненого барометричного тиску	4	0	2	2
Тема 7. Загальні відомості про отрути, механізм їх дії та основи судово-медичної діагностики отруєнь. Судово-медична експертиза ушкоджень тканин обличчя та зубів хімічними чинниками.	8	2	4	2
Тема 8. Судово-медична експертиза речових доказів біологічного походження та медико-криміналістичні методи досліджень. Судово-медична ідентифікація особи за стоматологічним статусом. Судово-медичні основи ідентифікації особи за слідами зубів.	6	0	4	2
Змістовий модуль 2. Правові відносини в галузі охорони здоров'я. Визначення несприятливих наслідків у медичній практиці. Правопорушення та юридична відповідальність у сфері охорони здоров'я.				
Тема 9. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин	8	0	4	4
Тема 10. Правове регулювання медичних експертиз.	8	0	4	4
Тема 11. Правопорушення в охороні здоров'я і юридична відповідальність та судово-медична експертиза у таких справах.	8	0	4	4
ЗАЛІК	0,0	0,0	0,0	0
Всього: годин:	90	10	50	30

5. Теми лекційних /семінарських/ практичних/ лабораторних занять

5.1. Теми лекційних занять

№ з/п	Найменування теми лекції та її зміст	Лекційні заняття
		Обсяг у годинах
1.	Лекція 1.Тема 1. Предмет і завдання судової медицини. Історія її розвитку. Організаційно-процесуальні засади проведення судово-медичної експертизи в Україні.	2

2.	Лекція 2.Тема 2-3. Загальні питання судово-медичної танатології. Процес вмирання та смерть. Клінічна та біологічна смерть, їх діагностика. Ранні та пізні трупні явища. Діагностика давності настання смерті. Огляд трупа на місці його виявлення. Завдання лікаря-спеціаліста в галузі судової медицини під час огляду трупа на місці його виявлення.	2
3	Лекція 3.Тема 5. Загальні питання судово-медичної травматології. Фактори зовнішнього середовища, від дії яких виникають травми. Наслідки травм. Опис ушкоджень. Ушкодження тупими предметами. Класифікація тупих предметів. Синці, садна, забиті рани. Переломи кісток. Загальні питання черепно-мозкової травми. Ушкодження зубів.	2
4.	Лекція 4.Тема 5. Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень. Судово-медичне обґрунтування механізму травми та причини смерті від дії вогнепальної зброї.	2
5.	Лекція 5. Тема 7. Судово-медична токсикологія: загальні відомості про отрути та отруєння, класифікація отрут, діагностика отруєнь їдкими, кров'яними, деструктивними, нервово-функціональними отрутами. Судово-медична діагностика алкогольної інтоксикації. Експертиза смерті від наркотиків.	2
	Разом:	10

5.2. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені.

5.3. Теми практичних занять

№	Тема практичного заняття	Кількість годин
1	Тема 1. Процесуальні та організаційні основи судово-медичної експертизи.	2
2	Тема 2. Судово-медична танатологія. Діагностика смерті, трупні явища; визначення давності настання смерті. Посмертні зміни зубів. Судово-медична експертиза трупа у випадку наглої смерті. Судово-медична експертиза трупів новонароджених.	4
3	Тема 3. Демонстраційне дослідження трупа. Оформлення судово-медичної документації з складанням зубної формули.	4
4	Тема 4. Судово-медична експертиза потерпілих, звинувачуваних та інших осіб. Встановлення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень. Визначення ступеня тяжкості тілесного ушкодження при травмі зубів. Судово-медична експертиза спірних статевих станів та статевих злочинів.	4
5	Тема 5. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії механічних чинників (ушкодження тупими та гострими предметами, транспортна травма).	4
6	Тема 5. Ушкодження м'яких тканин обличчя, слизової оболонки порожнини рота. Ушкодження кісток черепа, обличчя та зубів. Визначення	4

	зажиттєвості та давності нанесення ушкоджень м'яких тканин обличчя та зубів.	
7	Тема 5. Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень.	4
8	Тема 5. Судово-медична експертиза механічної асфіксії.	2
9	Тема 6. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії фізичних факторів.	2
10	Тема 7. Судово-медична токсикологія: загальні відомості про отрути та отруєння, класифікація отрут, діагностика отруєнь їдкими, кров'яними, деструктивними, нервово-функціональними отрутами. Судово-медична діагностика алкогольної інтоксикації. Експертиза смерті від наркотиків. Судово-медична експертиза ушкоджень тканин обличчя та зубів хімічними чинниками.	4
11	Тема 8. Судово-медична експертиза речових доказів біологічного походження. Сучасні медико-криміналістичні методи досліджень. Судово-медична ідентифікація особи за стоматологічним статусом. Судово-медичні основи ідентифікації особи за слідами зубів.	4
12	Тема 9. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин	4
13	Тема 10. Правове регулювання медичних експертиз.	4
14	Тема 11. Правопорушення в охороні здоров'я і юридична відповідальність та судово-медична експертиза у таких справах.	4
	РАЗОМ	50

5.4 Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

№	Назва теми / види завдань	Кіл-ть годин
1.	Тема 1. Підготовка до практичних занять 1	1
2.	Тема 2. Підготовка до практичних занять 2-3	2
3.	Тема 3. Підготовка до практичних занять 4-5	1
4.	Тема 4. Підготовка до практичних занять 6-7	4
5.	Тема 5. Підготовка до практичних занять 8-14	4
6.	Тема 6. Підготовка до практичних занять 15	2
7.	Тема 7. Підготовка до практичних занять 16 -17	2
8.	Тема 8. Підготовка до практичних занять 18-19	2
9.	Тема 9. Підготовка до практичних занять 20-21	4
10.	Тема 10. Підготовка до практичних занять 22-23	4
11.	Тема 11. Підготовка до практичних занять 24-25	4
	Разом	30

7.ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Форми навчання:

Дисципліна викладається у формі лекцій, практичних занять; організації самостійної роботи здобувача.

Методи навчання: Лекції: проблемні, оглядові, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій.

Практичні заняття: бесіда, вирішення клінічних ситуаційних задач, відпрацювання навичок огляду підекспертного, трупу, інструктаж та відпрацювання навичок на макропрепаратах, тренувальні вправи за темами.

Самостійна робота: самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, самостійне вирішення клінічних завдань.

8.ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Форми поточного контролю: усне опитування, оцінювання комунікативних навичок під час рольової гри, розв'язання ситуаційних клінічних завдань, оцінювання активності на занятті.
Форми підсумкового контролю: залік.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:

- методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі
- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

2. Оцінювання роботи із відпрацювання навичок огляду підекспертного, трупу, інструктаж та відпрацювання навичок на макропрепаратах, тренувальні вправи за темами.

- методи: оцінювання:

а) комунікативних навичок спілкування з підекспертним

б) діагностувати факт настання біологічної смерті людини; проводити опис тілесних ушкоджень; вилучати речових доказів біологічного походження;

в) вміння визначати вид тілесного ушкодження та механізм його виникнення; використовувати критерії для визначення ступеня тяжкості травми;

- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти під час поточного контролю

«5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, приймає активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час огляду потерпілого або трупа та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«4»	Здобувач добре володіє матеріалом, приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду потерпілого або трупа та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено приймає участь в обговоренні

	та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду потерпілого або трупа та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з суттєвими помилками.
«2»	Здобувач не володіє матеріалом, не приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час огляду потерпілого або трупа та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень.

Залік виставляється здобувачу, який виконав усі завдання робочої програми навчальної дисципліни, приймав активну участь у практичних заняттях, виконав та захистив індивідуальне завдання та має середню поточну оцінку не менше ніж 3,0 і не має академічної заборгованості.

Залік здійснюється: на останньому занятті до початку екзаменаційної сесії - при стрічковій системі навчання, на останньому занятті – при цикловій системі навчання. Оцінка за залік є середньоарифметичною за всіма складовими за традиційною чотирибальною шкалою і має величину, яка округлюється за методом статистики з двома десятковими знаками після коми.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бали з навчальної дисципліни для здобувачів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну чотирибальну шкалу за абсолютними критеріями, які наведено у таблиці:

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну шкалу

Традиційна чотирибальна шкала	Багатобальна 200-бальна шкала
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння навчальної дисципліни. Конвертація традиційної оцінки в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету програмою «Контингент» за відповідною формулою: Середній бал успішності (поточної успішності з дисципліни) x 40. За рейтинговою шкалою ECTS оцінюються досягнення здобувачів з навчальної дисципліни, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів, шляхом ранжування, а саме:

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

Шкала ECTS є відносно-порівняльною рейтинговою, яка встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність). Оцінка «А» за шкалою ECTS не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» – оцінці «добре» тощо. При конвертації з багатобальної шкали межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» за шкалою ECTS не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F»

виставляється здобувачам, які відвідали усі заняття з дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Силабус навчальної дисципліни
- Робоча програма навчальної дисципліни
- Методичні розробки до практичних занять
- Матеріали до самостійної роботи здобувачів вищої освіти
- Мультимедійні презентації
- Ілюстративні матеріали
- Ситуаційні клінічні завдання
- Макропрепарати.

11. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Судова медицина як наука. Судово-медична експертиза. Експерт, судово-медичний експерт, лікар-експерт.
2. Організація судово-медичної служби в Україні відповідно до чинного законодавства. Нормативно-правові акти, що регламентують проведення судово-медичної експертизи.
3. Права, обов'язки та відповідальність судово-медичного експерта та лікаря-експерта при виконанні ним експертних функцій. Гарантії незалежності експерта.
10. Післясмертні зміни тканин обличчя, ротової порожнини, зубно-щелепного апарата та кісток.
4. Призначення, організація і проведення комісійної судово-медичної експертизи у разі професійних і посадових правопорушень медичного персоналу.
5. Труп, які підлягають судово-медичному розтину. Судово-медичний та патологоанатомічний розтин, їх особливості.
6. Обов'язки лікаря-стоматолога при огляді трупа на місці його виявлення.
7. Документація, яку складають під час огляду місця події.
8. Вірогідні ознаки біологічної смерті та їх діагностика.
10. Абсолютні ознаки смерті. Ранні трупні ознаки – трупні плями, трупне залякання, охолодження трупа, висихання ділянок тіла трупа, аутоліз. Пізні трупні ознаки – гниття, жировіск, торф'яне дублення, муміфікація. Судово-медичне визначення давності настання смерті.
11. Порядок призначення та проведення судово-медичної експертизи трупа, документація.
12. Судово-медичне дослідження тканин і кісток лицевого черепа.
13. Особливості судово-медичної експертизи трупа невідомої особи.
14. Зубна формула.
15. Значення стоматологічного статусу для встановлення особи невідомого.
16. Поняття про ушкодження (травму). Класифікація факторів зовнішнього середовища, які викликають ушкодження.
17. Анатомічні та функціональні пошкодження, їх особливості.
18. Класифікація ушкоджень залежно від травмуючого предмету, локалізації, загрози для життя, наслідків травми.
19. Класифікація тупих предметів за механізмом їх дії на тіло людини. Особливості ушкоджень м'яких тканин обличчя.
20. Садна обличчя, їх судово-медичне значення.
21. Синці, їх судово-медичне значення.
22. Забиті рани обличчя, їх судово-медичне значення.
23. Судово-медичні можливості при дослідженні рубців.
24. Садна слизової оболонки ротової порожнини.
25. Крововиливи та рани слизової оболонки.
26. Особливості опису ушкоджень.

27. Особливості виникнення переломів кісток обличчя.
28. Переломи нижньої щелепи.
29. Переломи верхньої щелепи.
30. Переломи кісток носа та виличної кістки.
31. Вивих зуба та пошкодження ясен.
32. Переломи зубів.
33. Травматична екстракція зуба. Переломи зубів при оперативному їх видаленні.
34. Ушкодження зубами людини. Загальна характеристика.
35. Укуси, механізм утворення. Загальна характеристика.
36. Відкуси, механізм утворення. Загальна характеристика.
37. Питання, які вирішують при дослідженні ушкоджень, заподіяних зубами.
38. Визначення поняття „гострий предмет”. Ушкодження, які вони спричиняють.
39. Різани, колоті та колото-різани рани.
40. Рубані рани.
41. Критерії давності травми зубів.
42. Механічна асфіксія, визначення поняття, класифікація обтураційної асфіксії, стадії перебігу.
43. Судово-медична експертиза опіків обличчя.
44. Дія високої температури на кістки і зуби.
45. Класифікація ручної вогнепальної зброї. Будова бойових набоїв. Кінетична енергія кулі, вбивча сила кулі.
46. Пояса дії кулі, гідродинамічна дія кулі.
47. Класифікація дистанцій пострілу та принцип їх розділення.
48. Постріл впритул.
49. Ознаки пострілу з близької відстані.
50. Ознаки пострілу з неблизької відстані.
51. Рановий канал в плоских кістках.
52. Вогнепальні пошкодження з мисливської зброї. Будова мисливських набоїв.
53. Пошкодження газовою зброєю.
54. Значення лабораторних методів дослідження при експертизі вогнепальних пошкоджень.
55. Словесний портрет
56. Визначення расової приналежності за будовою зубів.
57. Визначення статевої приналежності за зубно-щелепним апаратом.
58. Визначення віку за зубами.
59. Строки прорізування зубів.
60. Ідентифікація невідомої особи за рентгенограмами та рельєфом піднебіння.
61. Ідентифікація особи за слідами губ та протезом.
62. Ідентифікаційні ознаки зубів: аномалії форми, розмірів, положення, чергування та структури зубів.
63. Аномалії зубних рядів. Аномалії прикусу.
64. Набуті ідентифікаційні ознаки зубів.
65. Ідентифікація особи за слідами, які залишені зубами: механізм утворення слідів зубів, морфологічні особливості.
66. Фіксація особливостей слідів дії зубів, вилучення сліду від дії зубів з тіла трупа.
67. Трасологічне дослідження слідів зубів, моделювання ознак та порівняльне дослідження.
68. Особливості ідентифікації особи за слідами зубів, які залишені на предметах.
69. Особливості проведення судово-медичної (стоматологічної) експертизи у випадку лікарських справ в стоматологічній практиці.
70. Підстави і умови виникнення відповідальності медичних організацій і медичних працівників.
71. Основні види правопорушень в охороні здоров'я і санкції за їх здійснення.
72. Поняття і види юридичної відповідальності.

73. Цивільно-правова відповідальність медичних організацій і медичних працівників.
74. Дисциплінарна і матеріальна відповідальність медичних працівників.
75. Кримінальна відповідальність медичних працівників.
76. Посадові злочини у сфері охорони здоров'я.
77. Призначення, організація і проведення комісійної судово-медичної експертизи у разі професійних і посадових правопорушень медичного персоналу.

12. Рекомендована література

Основна література:

1. Судова медицина: підручник / За ред. В.Д. Мішалова, - Чернівці: «Місто» 2018. - 572 с.
2. Основи судової медицини: навчально-методичний посібник / За ред. Л.Голубовича, В. Ольховського, О.Герасименко. - Х: Харків, 2021. - 536 с.
3. Судова стоматологія: підручник/ за ред. Михайличенко Б.В., Біляков А.М., Франчук В.В. – К.: ВСВ «Медицина», 2024.- 263 с.

Додаткова література:

1. Завальнюк А.Х., Кривда Г.Ф., Юхимець І.О. Етично-правові аспекти лікарської діяльності в Україні / монографія. Одеса 2008
2. Завальнюк А.Х., Кривда Г.Ф., Юхимець І.О. Отрути та отруєння: судово-медичний аспект / монографія — Одеса 2009
3. Старовойтова Р.О., Мішалов В.Д., Кривда Г.Ф. Судово-медична цитологія. Навчально-методичний посібник. Одеса, 2007.
4. Кримінальний кодекс України в редакції від 14.11.2020р.
5. Кримінально-процесуальний кодекс України в редакції від 11.09.2020р.
6. Закон України «Про судову експертизу» № 4038-ХІІ в редакції від 03.07.2020 р.
7. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» № 2801-ХІІ в редакції від 24.07.2020 р.
8. Наказ МОЗ України «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» № з0248-95 від 17.01.1995 р.
9. Франчук В.В. Недоліки професійної медичної діяльності: судово-медичні та клініко-соціальні аспекти / монографія. Львів 2019

13. Електронні інформаційні ресурси

1. Всесвітня організація охорони здоров'я www.who.int
2. Кокранівський центр доказової медицини www.cebm.net
3. Кокранівська бібліотека www.cochrane.org
4. Медична бібліотека України – <https://library.meduniv.lviv.ua>, <https://elib.umsa.edu.ua>
5. Національна медична бібліотека США – MEDLINE www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed
6. PubMed (пошук статей з судової медицини, токсикології, криміналістики) - <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>
7. Forensic Science International - <https://www.journals.elsevier.com/forensic-science-international>
Науковий журнал з сучасних досягнень судової медицини
8. Центр громадського здоров'я МОЗ України www.phc.org.ua
9. Українська база медико-статистичної інформації «Здоров'я для всіх»: <http://medstat.gov.ua/ukr/news.html?id=203>
10. NIJ – National Institute of Justice (США) - <https://nij.ojp.gov> (ресурси з судової експертизи, ДНК-аналізу, травматології).